

Frösåkersskolan
Tomtbergavägen 4
742 35 Östhammar

Östhammars kommun
Box 66
742 21 Östhammar

Kvalitetsgranskning av Musik i grundskolan av Frösåkersskolan i Östhammars kommun

Skolinspektionens beslut

Skolinspektionen har granskat elevernas möjligheter att utveckla kunskaper i musikämnet i enlighet med kursplanens och läroplanens mål.

Områden som måste åtgärdas:

- Skolan måste säkerställa att eleverna ges möjlighet att använda IT som stöd för musicerande samt som redskap för skapande i enlighet med mål att sträva mot i kursplanen för musik. (1 kap. 4 § grundskoleförordningen, förordning (SKOLFS 2000:135) om kursplaner för grundskolan).

Områden som bör förbättras:

- Rektor behöver se till att musikundervisningen ger eleverna möjlighet att utvecklas inom samtliga kunskapsformer i alla årskurser som eleverna får musikundervisning i.
- Musikämnets koppling till andra ämnen behöver synliggöras på skolan i alla årskurser som de får musikundervisning i.
- Rektor behöver säkerställa att lärandemiljön på musiklektionerna präglas av ett gott klimat och även hitta former för hur pojkar och flickor ska få lika stort utrymme i undervisningen.
- Eleverna behöver få ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i musikundervisningen.
- Musikundervisningen behöver anpassas efter elevernas erfarenheter och kunskaper.
- Skolan behöver se till att eleverna får kännedom om mål och betygskriterier.
- Rektor behöver säkerställa att utrustning ger förutsättningar för eleverna att nå målen.

- Rektor behöver se till att skolans organisation och tidsanvändning i musikämnet skapar förutsättningar för eleverna att nå målen.
- Rektor behöver verka för att musikundervisningens kvalitet utvecklas i förhållande till målen i läroplan och kursplan i ett årskurs 1-9 perspektiv.
- Rektor behöver skapa förutsättningar för en samverkan mellan musiklärarna i Frösåkersskolan och Edsskolan så att eleverna får en sammanhållen musikundervisning utifrån kursplanens mål.
- Planeringen av undervisningen bör utvecklas så att den tydligare tar sin utgångspunkt i läroplanens och kursplanens mål att sträva mot.

Uppföljning

Skolinspektionen följer upp de krav på åtgärder som granskningen resulterat i. Huvudmannen för Frösåkersskolan ska senast 16 augusti 2011 redovisa till Skolinspektionen i Stockholm vilka åtgärder som vidtagits utifrån myndighetens krav och förbättringsområden. Om åtgärder ännu inte vidtagits men planerats, ange tidplan för planerade åtgärder och ansvarig för genomförandet.

Redogörelsen skickas per post till:

Skolinspektionen
Att: Dnr 40-2010:362
Anna Rydin
Box 23069
104 35 Stockholm

Ange Skolinspektionens diarienummer (Dnr 40-2010:362) vid kommunikation med myndigheten angående granskningen.

Skolinspektionens granskning av Musik i Frösåkersskolan i Östhammars kommun

Bakgrund och granskningsområden

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av musikundervisningen i grundskolan under perioden februari 2010 till mars 2011. Skolinspektionen kommer att under perioden granska cirka 40 skolor. Skolinspektionen besökte Frösåkersskolan 14 och 20 september 2010. Vid besöket skedde observationer av musikundervisningen och intervjuer hölls med rektorn, lärare och elever. Besöket föregicks av studier av dokument som inhämtats från skolan.

Övergripande iakttagelser och slutsatser inom området kommer att redovisas i Skolinspektionens kvalitetsgranskningsrapport Musik i grundskolan. Ytterligare information om och projektplan för kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats (<http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning/>).

Syftet med granskningen är att förbättra kvaliteten på musikundervisningen i grundskolan. Genom att synliggöra brister och styrkor för skolor och huvudmän är målet att Skolinspektionens granskning ska bidra till förbättringar som leder till att eleverna får en bättre musikundervisning genom alla årskurser.

Skolan ska genom musikundervisningen bredda och fördjupa elevernas kunskaper i musikämnet. Undervisningen ska bygga på såväl praktiska som teoretiska moment. Musikämnet är ett ämne med många dimensioner som ska ge eleverna möjlighet att bli förtrogna med andra kunskapsområden. Musikens ämnesövergripande karaktär innebär att ämnet har en stor potential att samordnas med övriga ämnen. Musikundervisningen kan även utgöra en viktig länk mellan skolan som institution, dess kultur och traditioner och barns och ungdomars tillvaro vid sidan av skolan. Ämnet är även omtyckt bland eleverna, men musikundervisningens kvalitet och förutsättningar varierar mycket vilket innebär att elevernas möjlighet att utvecklas inom ämnet skiljer sig åt.¹ Ett övergripande problem är att eleverna inte får en sammanhållen utbildning utifrån kursplanernas mål i ett 1-9 perspektiv.

Granskningen har inriktats mot tre frågeområden:

1. Ger musikundervisningens innehåll och genomförande eleverna möjlighet att utvecklas inom samtliga kunskapsformer och synliggörs musikämnets koppling till andra ämnen?
2. Sker bedömning och betygssättning utifrån styrdokumentens krav?
3. Finns centrala förutsättningar för att bedriva en musikundervisning av hög kvalitet?

Beskrivning av skolan

Frösåkersskolan omfattar årskurserna 7-9 och är belägen centralt i Östhammar. Skolan har ca 300 elever fördelade på klasser om ca 25 elever. Lärarna är organiserade i fyra vertikala arbetslag: A, B, C och D som i sin tur är sammanslagna två och två: A & B samt C & D. Frösåkersskolan har en formellt behörig musiklärare som har arbetat på skolan sedan drygt tjugo år tillbaka. Musikläraren ingår i A & B-arbetslaget men har även elever ur C & D-arbetslaget samt elever i årskurs 6 från Edsskolan på andra sidan gatan. Samtliga årskurser, utom årskurs 7, har 40 minuter musik i veckan. Årskurs 7 har 60 minuter musik i veckan. Undervisningen sker i en rymlig musiksall i helklass, med undantag av en period i årskurs 7 då eleverna har musik i halvklass för att ägna sig åt instrumentalundervisning.

¹ Skolverket (2005b) *Nationella utvärderingen av grundskolan 2003 - musik (NU-03)* Ämnesrapport till rapport 253. Stockholm: Skolverket.

Motivering till beslut

1. Ger musikundervisningens innehåll och genomförande eleverna möjlighet att utvecklas inom samtliga kunskapsformer och synliggörs musikämnets koppling till andra ämnen?

För att eleverna ska ges möjlighet att utveckla kunskaper i ämnet musik i enlighet med kursplanens och läroplanens mål krävs att undervisningens innehåll utgår från målen. Kursplanen för musikämnet anger olika kunskapsformer² som eleverna ska ges möjlighet att utvecklas inom. Tidigare studier visar dock på att vissa kunskapsformer får begränsat utrymme i undervisningen, och att elevernas möjlighet att utveckla sina kunskaper även beror av lärandemiljö, lärarens förmåga att individanpassa undervisningen samt elevernas möjlighet till inflytande³.

Undervisningen ska enligt läroplanen även innefatta beröringspunkter till andra kunskapsområden, något som enligt forskning är ytterligare ett bristområde⁴.

Beskrivning

Av kursplanen för musik framgår att musicerande, musiklyssnande, musikskapande och musikkunnande är fyra viktiga kunskapsformer och att musiken har betydelse för personlighetsutveckling och lärande. Ett av målen att sträva mot är att eleven utvecklar förmåga att själv skapa musik för att kommunicera tankar och idéer. Vid granskningen av musikundervisningen på Frösåkersskolan framkommer att tonvikten läggs på *musikkunnande*, framförallt musikhistoria (Musik och samhälle) och notskrift. Undervisningen består till stor del av föreläsningar av läraren och skrivuppgifter varvid eleverna uppmanas att arbeta tyst och självständigt i sina arbetshäften/blad. Detta gäller såväl musikhistorieuppgifter som notläsningsuppgifter. Vad gäller musiklyssning i undervisningen framkommer olika uppgifter. Några elever berättar att de ibland kan få lyssna på musiklektören när han sjunger och spelar för dem. Musiklektören förklarar att eleverna får lyssna på inspelad musik på lektionerna och "säga vad de tänker". Föreläsningssättet berättar eleverna att de får en lista över "låtar" (klassisk musik) som de får i uppgift att lyssna på hemma, på Youtube. Denna uppgift kunde också Skolinspektionen ta del av under en lektionsobservation. Eleverna upplever att musikstyckena är långa, tar lång tid att lyssna på och det är problematiskt för de elever som inte har tillgång till Internet. Såväl musiklektören som rektorn menar att eleverna har möjlighet att lösa uppgiften i skolan, men ungdomarna berättar om de faktiska svårigheterna att få tillgång till Internet under skoltid. Av kursplanen i musik framgår att skolan ska sträva efter att eleven utvecklar sin förmåga att använda IT som ett stöd för musicerande och skapande. Skolan har en separat datasal men den används inte i musikämnet. Kunskapsformen musikskapande förekommer inte på Frösåkersskolan.

² Kunskapsformer avser i detta sammanhang musicerande, musiklyssnande, musikskapande och musikkunnande.

³ Skolverket (2005 b); Ferm, C. (2004). *Öppenhet och medvetenhet. En fenomenologisk studie av musikalisk interaktion*. Luleå: Luleå tekniska univ.

⁴ Aulin-Gråhamn, L. och J. Thavenius (2003). *Kultur och estetik i skolan: slutredovisning av Kultur och skola-uppdraget 2000-2003*. Malmö: Malmö högskola, Lärarutbildningen.

Musikläraren menar att det inte finns tid. Musicerande med instrument sker i begränsad omfattning, och då främst i årskurs 7 där skolan har valt att ha halvklass i musik under åtta veckor. Den ena halvan av klassen får spela och den andra halvan får arbeta i biblioteket med musikhistoria eller notskrift. Det innebär i praktiken att den enskilde eleven under årskurs 7-9 har fyra veckor instrumentalspel i halvklass, det vill säga 4 x 60 min. De instrument som används i halvklassundervisningen är i första hand balalajkor och keyboard.

Av läroplanen framgår att läraren ska se till att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll samt se till att detta inflytande ökar med stigande ålder och mognad. På Frösåkersskolan berättar eleverna att de inte får vara med och planera hur musikundervisningen ska utformas. Vid elevintervjuer framkommer att flera elever saknar att få sjunga. De flesta av dem har omfattande sängerfarenhet från sina tidigare skolor och saknar därför att få sjunga. Eleverna uttrycker en tydlig önskan om att få sjunga och spela mer. Granskningen av Frösåkersskolan och avlämnande Edsskolan visar att det finns behov av samverkan mellan de båda musiklärarna utifrån kursplanens mål i ett årskurs 1-9 perspektiv.

Av läroplanen framgår också att skolan ska sträva efter att vara en levande social gemenskap som ger trygghet och vilja och lust att lära. I intervjuer med elever på Frösåkersskolan framkommer att klassrumsklimatet inte är tillfredsställande på dessa punkter. Rektorn, som har besökt ett flertal lektioner, bekräftar elevernas uppfattning och menar att relationen mellan lärare och elever behöver utvecklas. Även läraren berättar att det funnits problem i undervisningssituationen. Eleverna beskriver musikundervisningen som dåligt planerad och ostrukturerad. En del elever uppfattar att läraren är mer tolerant mot flickor än pojkar vad gäller exempelvis uppförande under musiklektionerna. Läraren säger sig inte ha tänkt på att det skulle kunna finnas särskilda aspekter på ämnet när det gäller pojkar/flickor.

Enligt läroplanen ska alla som arbetar i skolan utgå från varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenhet och tänkande. I intervju med elever på Frösåkersskolan framkommer att musikläraren sällan frågar dem om de kan spela något instrument eller vilken musik de lyssnar till, och frågar inte heller eleverna vad de vill lära sig. Läraren själv menar att lektionstiden är knapp och att det är svårt att hinna med alla elever under en lektion. Han menar att ett sätt att individanpassa undervisningen är att ge elever som vill ha högre betyg svårare uppgifter att arbeta med i musikhistoria.

Enligt läroplanen har rektorn ett särskilt ansvar för att undervisningen i olika ämnesområden samordnas så att eleverna får möjlighet att uppfatta större kunskapsområden som en helhet. I Förordningen om kursplaner (SKOLFS 2000:135) framgår att samverkan mellan ämnen är nödvändig för att möjliggöra en allsidig och meningsfull kunskapsutveckling i enlighet med läroplanens värdegrund, mål och riktlinjer. Nordiska rådet har i en förstudie⁵ över landsgränserna slagit fast att kreativa ämnen har stor be-

⁵ Nordiska rådet (2008). *Kreativa ämnen i skolan leder till bättre PISA-resultat*. Hämtat från Nordiska rådets (och Nordiska ministerrådets) hemsida.

tydelse för skolelevers trivsel och prestationer i teoretiska ämnen, och att det därför finns en stor potential i en bättre samordning mellan skolans olika ämnen. Vad gäller samverkan med andra ämnen eller kunskapsområden nämner musikläraren och rektorn vid Frösåkersskolan ett visst samarbete med en lärare i SO med musikhistoria-historia.

Bedömning

Skolinspektionens bedömning är att musikundervisningens innehåll och genomförande inte ger eleverna tillräckliga möjligheter att utvecklas inom samtliga kunskapsformer. Vidare behöver skolan synliggöra musikämnets koppling till andra ämnen i samtliga årskurser som eleverna har musik i. Rektor behöver skapa förutsättningar för en samverkan mellan musiklärarna i Frösåkersskolan och Edsskolan så att eleverna får en sammanhållen musikundervisning utifrån kursplanens mål. Rektorn behöver se till att lärandemiljön på musiklektionerna präglas av ett gott klimat och även hitta former för hur pojkar och flickor ska få lika stort utrymme i undervisningen. Undervisningen behöver bättre anpassas efter elevernas erfarenheter och kunskaper och eleverna behöver ges ökat inflytande över hur deras utbildning utformas. Dessutom behöver utrymmet för olika variationer av arbetssätt ökas. Planeringen av undervisningen bör utvecklas så att den tydligare tar sin utgångspunkt i läroplanens och kursplanens mål att sträva mot. Rektorn behöver se över tidsanvändningen så att eleverna har goda förutsättningar att nå målen för ämnet.

2. Sker bedömning och betygssättning i musik utifrån styrdokumentens krav?

För att eleverna ska ges möjlighet att utveckla kunskaper i ämnet musik i enlighet med kursplanens och läroplanens mål krävs att musikläraren tydliggör för eleverna vilka mål undervisningen har, och att läraren löpande följer upp elevernas kunskaper och bedömer dessa allsidigt utifrån styrdokumentens krav. Musik är dock ett av de ämnen där eleverna har minst kunskap om mål och betygskriterier. Uppföljningen av elevernas musikkunskaper är dessutom ofta bristande, och kraven för att få ett visst betyg kan skilja sig godtyckligt åt från skola till skola. Formaliserade samverkansformer mellan musiklärare framhålls som en nyckelfaktor för att främja likvärdighet i ämnets innehåll, bedömningskriterier och betygssättning.⁶

Beskrivning

Enligt läroplanen ska skolan klargöra för elever och föräldrar vilka mål som finns i utbildningen och vilka krav skolan ställer. I intervju framkommer att musikläraren på Frösåkersskolan presenterar målen för eleverna i början av terminen och att en lokal kursplan delas ut. Eleverna berättar dock att de inte känner till målen för musikämnet och att de inte vet vad de behöver kunna för de olika betygsnivåerna. Eleverna berättar vidare att de tycker det är svårt att tyda kursplanetexten eftersom någon gemensam genomgång och uppföljning av kursplanen inte sker. I de två senaste kvalitetsredovisningarna (2007/08 samt 2008/09) framgår att andelen elever som inte uppnått målen i

⁶ Skolverket (2005b).

musik är 13,5 procent samt 11,8 procent. En förbättring har skett men rektor är medveten om att betygsnivåerna i musikämnet fortfarande är låga och säger att detta är en utvecklingsuppgift.

Enligt läroplanen ska skolan klargöra för elever och föräldrar vilka mål utbildningen har. Vidare ska läraren utifrån kursplanernas krav allsidigt utvärdera varje elevs kunskapsutveckling, muntligt och skriftligt redovisa detta för eleven och hemmen samt informera rektorn.

Musikläraren berättar att det är via förhör och prov (två prov/termin i årskurs 9) som han följer upp och dokumenterar elevernas kunskapsutveckling. Eleverna uppger att de inte vet hur det går för dem i musikämnet. De får skriftliga omdömen en gång per termin men eleverna berättar att de tycker det är svårt att förstå vad dessa avser eftersom de inte känner till målbeskrivningar eller betygskriterier. Vid den utbildningsinspektion som gjordes 8-10 april 2008 (Dnr 53-2007:3316) framgår att undervisningen på Frösåkersskolan generellt sett "i högre grad bör inriktas på läroplanens och kursplanernas mål att sträva mot. Vid inspektionen framkom även att eleverna bör ges större möjligheter till inflytande på undervisningens innehåll och genomförande". Skolinspektionen noterar att detta fortfarande behöver ses som ett prioriterat område då det gäller musikämnet.

Bedömning

Skolinspektionens bedömning är att eleverna behöver få ökad kännedom om målen och betygskriterierna för musikämnet. Detta innebär även att målen behöver beskrivas tydligare i de skriftliga omdömena. Rektorn behöver se över bedömning och betygssättning och säkerställa att den görs utifrån styrdokumentens krav. Musikundervisningen bör utvecklas så att den tar sin utgångspunkt i läroplanens och kursplanens mål att sträva mot.

3. Finns centrala förutsättningar för att bedriva en musikundervisning av hög kvalitet?

Forskning visar att elevernas möjligheter att utveckla kunskaper i ämnet musik i enlighet med kursplanens och läroplanens mål även påverkas av yttre förutsättningar där rektorns roll är central. Det handlar exempelvis om lärarkompetens, utrustning och lokaler, skolans organisation, tidsanvändning, ämnets status på skolan och arbete för att kvalitetsutveckla ämnet⁷.

Av läroplanen framgår bland annat att huvudmannen ska utveckla verksamheten i kontakt med det omgivande samhället. Forskning visar även att musik och kultursatsningar i kommunen kan

⁷ Jmf Skolverket (2005 b); Georgii-Hemming, E. (2005). *Berättelsen under deras fötter. Fem musiklärares livshistorier*. Örebro: Universitetsbiblioteket; Myndigheten för skolutveckling (2007) *Musik: en samtalsguide om kunskap, arbetssätt och bedömning*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.

genom samverkan ha gynnsam effekt på skolans arbete för att utveckla kvaliteten i musikundervisningen⁸.

Beskrivning

Frösåkersskolan har en ljus och rymlig musiksalsal med goda möjligheter att bedriva en allsidig musikundervisning. Däremot är tillgången på instrument liten. Instrumentförrådet består huvudsakligen av ett tiotal keyboards och balalajkor samt en del xylofoner och några gitarrer. I musiksalen finns en nyinköpt el-flygel och ett akustiskt piano. Skolinspektionen kunde vid tiden för granskningen exempelvis inte finna några rytm-instrument. De knappa tillgången på instrument och användningen av dessa, begränsar elevernas möjlighet att utveckla såväl eget musicerande såväl som ensemblespel. Salen är möblerad i klassisk föreläsningsform, det vill säga bänkar och bord i rader.

Östhammars kommun har från och med detta läsår en gemensam timplan som innebär att alla elever har 40 min musik/vecka i samtliga årskurser 1-6 och 8-9 och 60 min/vecka i årskurs 7. På frågan om det försvinner mycket tid från ämnet säger musikläraren att en del tid går bort på grund av prao, friluftsdagar etc. Vad gäller ämnets status på skolan är samtliga, det vill säga rektor, musiklärare och elever, överens om att den är låg. På skolan finns en så kallad "elev-coach" som också är fritidsmusiker. Han musicerar med elever på fritiden och beskrivs av några elever som en "eld-själ" som vill "få igång" skolan. På skolan finns också ett visst samarbete med Kulturskolan (främst dans och teater) och skolan hoppas kunna utveckla samarbetet ytterligare när Kulturskolan får nyrenoverade lokaler i Frösåkersskolan under kommande termin.

Sedan två år tillbaka finns ett kommunövergripande arbete med att utveckla alla ämnen. Ämnesutvecklaruppdraget i musik är lagt på en musiklärare och en rektor från en annan skola som tillsammans med kommunens musiklärare har ansvar för att driva ämnesutvecklingen framåt. Vid tiden för Skolinspektionens granskning framkommer att denna grupp endast träffats vid något enstaka tillfälle och att någon egentlig ämnesutveckling ännu inte hunnit ske.

Enligt skollagen ska rektorn hålla sig förtrogen med det dagliga arbetet i skolan. Rektor berättar att hon besöker lektioner och har intervjuer med klasser och tycker sig veta mycket om undervisningen och dess kvalitet. Hon beskriver åtskilliga insatser som gjorts för att förstärka den musikedidaktiska kompetensen och är medveten om ämnets svårigheter.

⁸ Jmf Skolverket (2005 b); Stålhammar, B. (1995). *Samspel: grundskola – musikskola i samverkan: en studie av den pedagogiska och musikaliska interaktionen i en klassrumssituation*. Göteborg: Musikvetenskapliga avd.; Sveriges Musik- och kulturskoleråd (2006) *Glädjeämnen eller sorgebarn?: En rapport om samverkan mellan för-, grund- och gymnasieskolor och landets musik- och kulturskolor*, Bjästa: Daus Tryck och Media.

Bedömning

Skolinspektionens bedömning är att det finns brister i de centrala förutsättningarna som krävs för att bedriva en musikundervisning av hög kvalitet. Rektor behöver ta ansvar för att undervisningen är av god kvalitet i ett årskurs 1-9 perspektiv.

I ärendets slutliga handläggning har Kerstin Edewald Berg deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Bertil Karlhager
Enhetschef

Anna Rydin
Undervisningsråd